

Milletlerarası özel hukukta boşluk: Taşıyıcı annelik

Yrd. Doç. Dr. Ebru Şensöz Malkoç

1977 yılında İstanbul'da doğdu. 2001 yılında Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 2005 yılında Galatasaray Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Programını tamamladı. İsviçre'de Lozan, Bern ve Zürih üniversitelerinde yürüttüğü doktora çalışmalarının ardından, Galatasaray Üniversitesi'nde Özel Hukuk Doktorasını tamamladı. Ardından, La Haye Milletlerarası Özel Hukuk Akademisi'nde Biyohukuk eğitimi aldı. 2004 yılından bu yana İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalında görev yapmaktadır.

Uterus problemi olan kadınlarda kendi ya da taşıyıcı (kiralık) annenin oositleri kullanarak geliştirilen embriyoları taşıyan ve onunla bir gebelik geçirip doğumunu gerçekleştirdikten sonra çocuğu isteyen çifte veren anne modelleri de üremeye yardımcı tedavi tekniklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Üremeye yardımcı tedavi tekniklerinden biri olan taşıyıcı annelik (*surrogacy*), Türk Hukukunda, "Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Yönetmeliği (R.G.T. 06.03.2010-S.27513)'nin 18.maddesinin 5.fıkrası ile yasaklanmış üremeye yardımcı tedavi tekniklerindedir

(ÜYTE). Türkiye gibi, taşıyıcı anneliği yasaklayan Almanya, Fransa, İspanya gibi devletlerde bu yasağın temel amacı, insan vücudunun metalaşması ve çocuk satışına karşı olma temel düşüncesine dayanmaktadır.

Belçika, Hollanda, Finlandiya, Hindistan gibi bazı ülkeler ise, taşıyıcı annelik hakkında hiçbir yasal düzenleme yapmayarak bu konuda sessiz kalmaktadır. Bazı ülkelerde ise, taşıyıcı anneliğe yasal olarak izin verilmektedir. Ukrayna'da, Amerika'nın Kaliforniya Eyaleti'nde, İsviçre'nin Zürih Kantonu'nda, bazı koşullarla (üreme hücrelerinin anne veya babaya ait olması ve mahkeme kararı-*parental order* ile) İngiltere'de, yine

bazı koşullarla (mahkeme izni-*judicial authorization*) Yunanistan'da taşıyıcı annelik serbesttir. Taşıyıcı anneliğin bu ülkelerde kabul edilmesindeki ana sebepler, infertilite ile mücadele ve genetik hastalıklardan korunmaktadır.

Çeşitli devletlerin hukukları arasındaki bu farklılıklar (*differences of domestic laws-law shopping*), üreme turizminin (*procreative tourism*) ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Şöyle ki, başvurulmak istenen üremeye yardımcı tedavi yöntemi, ilgili mevzuatta yasaklanmış ise, çocuk sahibi olmak isteyen çift, bu yöntemden faydalanmak için yöntemin yasaklanmadığı bir ülkeye gitmektedir.

Örneğin, Almanya'da yasal üremeye yardımcı tedavi teknikleri ile çocuk sahibi olamayan çift, Belçika'ya gitmekte ve taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olmaktadır. Taşıyıcı anneliğe izin veren bir ülkeye gidip çocuk sahibi olmanın da, taşıyıcı annelik sözleşmesinin geçersiz olarak kabul edildiği Fransa ve Türkiye hariç, diğer devletlerde hürriyeti bağlayıcı bir cezası bulunmamaktadır.

Türkiye'de, Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Yönetmeliği'nin 18 (5).maddesi ile yasaklanmış üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinden ülke içi veya ülke dışında faydalanarak çocuk sahibi olan çiftler ve buna aracı olanlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmektedir (TCK m.231/1, Yönetmelik m.18/7).

Fransız Hukukundaki gibi, Türk Hukukunda da, ülke içi veya ülke dışında yönetmelik ile yasaklanmış üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinden faydalanarak çocuk sahibi olan çiftler ve buna aracı olanlar hakkında hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmesinin sebebi, hukuken yasaklanmış üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinden faydalanmayı engellemektir. Bunun diğer bir yolu ise, taşıyıcı annelik yöntemine başvuran çift ile doğan çocuk arasındaki soy bağına reddetmek ki, bu ikincisi, beraberinde birçok sorun getirmektedir.

Ancak taşıyıcı annelik yöntemine başvurmayı engellemek için getirilen bu caydırıcı düzenlemelerin, çiftlerin yurtdışına giderek taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olmasını engellemediği görülmektedir. Çiftler taşıyıcı anneliğin serbest olduğu bir ülkeye gitmekte, taşıyıcı annelik hizmeti veren bir merkez veya klinik (*surrogacy center*) seçmekte, kendileri için bulunan taşıyıcı anne ile taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalamakta, çocuk doğunca da çocuk kendilerine teslim edilmektedir. Taşıyıcı anneliğin yasaklanmadığı ülkelerde çalışan doktorlar, çiftlerin hangi ülkenin vatandaşı olduğuna veya hangi ülkede yaşadığına bakmaksızın, mesleğini icra ettiği devletin hukukunu uygular (*Professional lex fora-lex loci professionis*) ve taşıyıcı annelik işlemlerini gerçekleştirilir. Sonuç itibarıyla, Türkiye'de yasaklanan ÜYTE yöntemleri yurtdışında Türk vatandaşlarına veya Türkiye'de mutad meskeni olanlara da uygulanabilir. Ancak taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olmanın hemen her zaman yukarıda anlatıldığı gibi sorunsuz işlemediği, taşıyıcı anneliğin çoğu zaman bir maceraya dönüştüğü de gözden kaçırılmamalıdır.

Taşıyıcı anneliğe izin verilen ülkelerde, torunlarını doğuran annelere, taşıdığı çocuğu vermeye istemeyen hatta onu

kaçıran taşıyıcı annelere, taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalandıktan ve gebelik gerçekleştikten sonra bu yolla çocuk sahibi olmaktan vazgeçen veya doğum gerçekleştikten sonra hasta doğduğu için veya diğer herhangi bir sebeple çocuğu almak istemeyen çiftlere sıklıkla rastlanmaktadır.

Bunun yanı sıra, doğum gerçekleştikten sonra çocuğu almak isteyen çiftlerin, vatandaşı oldukları devlet konsolosluklarından çocuğa pasaport alamadıkları için, çocuğu kendi ülkelerine götürmemeleri; bir şekilde çocuğu kendi ülkelerine getirdiklerinde taşıyıcı anneliğin kabul edildiği ve çocuğun doğduğu ülkede onun hukuken ebeveyni olarak görülmelerine karşın, vatandaşı oldukları devletin hukukuna göre çocuğun hukuken ebeveyni olarak kabul edilmemeleri, çocuğun vatansız ve ebeveynsiz kalması gibi ciddi boyutta pek çok problemle karşılaşmaktadır. Mahkeme kararlarına konu olmuş taşıyıcı annelik maceralarından bazıları şöyledir:

1985 tarihli Baby Cotton davasında (*Re C (A Minor) (wardship: surrogacy) [1985] FLR 846 (Lately, J.)*), üreme yeteneğinden yoksun çocuk sahibi olmak isteyen Amerikalı vatandaşı çift, İngiltere'de taşıyıcı annelik yöntemine başvurmuş ve İngiltere'deki taşıyıcı annenin yumurtası ile Amerikalı vatandaşı baba adayının spermi ile geliştirilen embriyo taşıyıcı annenin uterusuna yerleştirilmiştir. Eşler, taşıyıcı anne ile hiç karşılaşmamıştır. Çocuk doğduktan sonra, taşıyıcı anne çocuğu teslim etmeyince, eşler İngiltere'ye çocuk kaçırma başvurusunda bulunmuş, uzun bir hukuki mücadeleden sonra, İngiliz mahkemesi çocuğun kaçırıldığına hükmetmiş ve eşlerin çocuğu Amerika Birleşik Devletleri'ne götürmesine izin vermiştir. Taşıyıcı anne bu duruma itiraz etmemiştir.

1988 tarihli Baby M davasında (*Matter of Baby M (1988, N J) 537 A2d 1227*), çocuk sahibi olmak isteyen Sterns çifti, taşıyıcı anne Ms. Whitehead ile taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalamıştır. Taşıyıcı anne, bir kız çocuğu dünyaya getirmiş ve çocuğu Sterns çiftine teslim etmiştir. Ancak ertesi gün, taşıyıcı anne çocuğu olmadan yaşayamayacağını söylemiş ve çocuğu geri almıştır. Baba, taşıyıcı annelik sözleşmesinin ifasına, başka bir ifadeyle çocuğun kendilerine teslim edilmesine ilişkin mahkeme kararı almış; bunu öğrenen taşıyıcı anne, çocuğu Florida'ya kaçırmıştır. Çocuk mahkeme kararına dayanarak zorla geri alınmış, Sterns çiftine teslim edilmiş, taşıyıcı anneye de çocuğu görme ve ziyaret (çocukla kişisel ilişki kurma hakkı) hakkı verilmiştir.

Taşıyıcı annelikle bağlantılı olarak

uluslararası çocuk kaçırmaya ilişkin problem, *W and B (intended parents) v. H (surrogate mother) (W and B v H (Child Abduction: Surrogacy) [2002] 1 FLR 1008)* davasında da konu olmuştur. Bu defa, Amerikan Yüksek Mahkemesi, taşıyıcı annelikle bağlantılı uluslararası çocuk kaçırma davasındaki içtihadını değiştirmiştir. Bu davada Kaliforniyalı bir çiftle İngiliz taşıyıcı anne arasında bir taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmede, taşıyıcı annenin gebelik süresince İngiltere'de kalması; doğacak çocuğun vatandaşlığı ve çocuk isteyen çiftle kurulacak soy bağı bakımından çocuğun Kaliforniya'da doğması önem arz ettiğinden, sadece doğum için Kaliforniya'ya gelmesi kararlaştırılmıştır. Eğer çocuk Kaliforniya'da doğarsa, çocuk Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olabilecek ve Kaliforniya eyaletinde taşıyıcı annelik yasal olarak kabul edildiğinden, taşıyıcı annelik sözleşmesine dayanarak, çocuğun nüfus kaydına, çocuk sahibi olmak isteyen çift, hukuken anne ve baba olarak işlenebilecek ve çocuk ile çocuk sahibi olmak isteyen çift arasında soy bağı kurulmuş olacaktır. Ancak, taşıyıcı annenin ikiz taşıdığı anlaşılınca, taraflar arasında uyumsuzluk çıkmıştır. Taşıyıcı anne çocukları İngiltere'de doğurmaya karar vermiş ve doğumu İngiltere'de yapmıştır. Anne-baba adayı çift, 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair La Haye Sözleşmesine dayanarak, çocukların Kaliforniya'ya iadesi için Kaliforniya Yüksek Mahkemesi'ne başvurmuştur. Kaliforniya Yüksek Mahkemesi, uluslararası taşıyıcı annelik davalarında, çocuğun iadesi için sözleşmenin uygulanamayacağına karar vermiştir.

Taşıyıcı annelik sözleşmeleri hakkında uluslararası bir düzenlemenin eksikliğinden kaynaklanan hukuki problemler, sadece 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair La Haye Sözleşmesinin taşıyıcı annelik olaylarında uygulanamayacağı yönündeki eksiklikten kaynaklanmamaktadır. Üreme amaçlı turizmin hukuken düzenlenmemiş karakteri büyük bir endişedir. Üreme amaçlı turizmin insanların duygusal ve ekonomik ihtiyaçlarını sömüren "kara bir pazar" olduğu ve taşıyıcı annelik sözleşmesinin ticari yanı olduğundan, bir anlamda çocuk ve kadın alışverişi yapıldığı gözlenmektedir.

Bu duruma ilişkin olarak, Baby Donna Case oldukça ilginçtir. Baby Donna Case, Alman bir çift ile Belçikalı genetik baba arasındaki babalık ve velayet davasına ilişkindir. Davaya konu olan olay, Belçikalı karı kocanın, Belçikalı bir taşıyıcı anne ile 10.000 Euro karşılığında, taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalamasıyla başlar. Belçikalı kocanın spermi taşıyıcı annenin yumurtası ile geliştirilerek oluşturulan

embriyo, taşıyıcı annenin uterusuna yerleştirilir. Taşıyıcı anne bir süre sonra, Belçikalı aileye çocuğu düşürdüğünü söyler, aslında 15.000 Euro karşılığında çocuğu yeni bir taşıyıcı annelik sözleşmesi ile Alman bir çiftte vermeyi taahhüt etmiştir. Alman çift çocuk doğunca, Almanya'da taşıyıcı annelik yasak olduğundan, Alman Hukukuna göre çocuğu birlikte evlat edinir. Alman hukukundaki evlat edinme, tam evlat edinme şeklinde olup, çocuğun gerçek anne ve babası ile soy bağı kesmektedir. Evlat edinme işlemleri sırasında genetik baba durumdan haberdar olur ve taşıyıcı anne hakkında cezai soruşturma başlar. DNA testinden Belçikalı babanın genetik baba olduğu anlaşılır. Genetik baba, çocuk kaçıırılma olayından dolayı, çocuğun iadesi talebi ile Alman Mahkemesine başvurur. Alman Hukukuna göre, babalık için kan bağı esastır, ancak çocuk Alman çift tarafından evlat edinildiğinden, DNA testi sonucunda, Belçikalı davacının, genetik baba olduğu anlaşılrsa da, çocuğun öncelikli ve üstün menfaati gereği, genetik baba sadece çocukla kişisel görüşme hakkı elde eder; çocuk, evlat edinen Alman ailede kalır.

2007 tarihinde Hindistan Mahkemesi'nde dava konusu olmuş bir başka taşıyıcı annelik olayı ise şöyledir: Japon karı koca, kadın üreme yeteneğinden yoksun

olduğundan, taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olmak için Hint bir taşıyıcı anne ile anlaşır. Kocadan alınan sperm, taşıyıcı annenin yumurtası ile döllenir. Gebelik gerçekleştikten sonra, Japon karı koca anlaşamaz ve boşanırlar. Çocuk doğunca, genetik baba çocuğu Japonya'ya götürmek ister. Baba, Hindistan'daki Japon Konsolosluğu'na, çocuğuna pasaport almak için başvurduğunda, Japon Konsolosluğu, Hindistan'da Hint bir kadından doğan, Japon annenden doğmayan çocuğun Japon vatandaşlığını alamayacağı gerekçesiyle, çocuğa pasaport verilmesi talebini reddeder ve baba çocuğu Japonya'ya götüremez. Bunun üzerine, Japon baba, Hint Mahkemelerinde babalık davası açar ve uzun yıllar süren hukuki mücadelesi sonunda çocuğun velayetini üzerine alır.

Kaliforniya Yüksek Mahkemesi'nin taşıyıcı anneliğe ilişkin bir başka kararına (*Buzanca*, 61 Cal App 4th 1410 (1998)) konu olan olay ise şöyledir: Buzanca çifti ile taşıyıcı anne arasında taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalanmış ve genetik olarak Buzanca çiftine ait olmayan embriyo, taşıyıcı annenin rahmine yerleştirilmiştir. Hamilelikten sonra Buzanca çifti, taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olmaktan vazgeçmiştir. Bu durumda çocuğun ebeveynleri

kim olacaktır? Kaliforniya Mahkemesi, çocuğun hiçbir ebeveyninin olmadığına karar vermiştir. Karar temyiz edilmiş ve Kaliforniya Yüksek Mahkemesi kararı bozarak, "*Buzanca* çifti genetik olarak çocukla hiçbir bağlantısı olmasa da, onun dünyaya gelmesini arzu edendir ve bu nedenle, onun hukuki ailesidir" şeklinde karar vermiştir. Kaliforniya Yüksek Mahkemesi tarafından oluşturulan bu hukuk kuralından sonra, Kaliforniya'da taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olan çiftlerin, çocuk doğduktan sonra ayrıca çocuğu evlat edinmesine gerek kalmamıştır. Çocuk doğduğu anda, taşıyıcı annelik sözleşmesi ile çocuğun dünyaya gelmesini arzu eden çift, çocuğun hukuken annesi ve babası olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olunduğunda ortaya çıkacak sorunları göstermek amacıyla İngiliz Mahkemesinde açılmış X&Y (X & Y (*Foreign Surrogacy*) [2008] EWHC 3030 at 8) davasına konu olan olayda, İngiliz bir çift, Ukraynalı evli bir kadınla taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalamıştır. Taşıyıcı annenin çocukla hiçbir genetik bağı bulunmamaktadır. Baba adayının spermi ve donörün yumurtası ile geliştirilen embriyo, taşıyıcı anne rahmine yerleştirilmiştir. Taşıyıcı anne ikiz çocuk dünyaya getirmiştir. Ukrayna Hukukuna göre, taşıyıcı annelik sözleşmesi gereği İngiliz çift, çocuğun hukuken ebeveyni olarak kabul edildiğinden, doğum sertifikasına (*birth certificate*) çocuğun anne ve babası olarak İngiliz çift yazılmıştır. Ancak İngiliz Hukukuna göre, ikizlerin hukuki ebeveyni, onu doğuran taşıyıcı anne (biyolojik anne) ve onun kocasıdır (*Human Fertilization and Embryology Act, 1990*). Çünkü İngiliz Hukukunda, taşıyıcı annelik İngiltere dışında gerçekleşmiş olsa dahi, çocuğu doğuran kadın (biyolojik anne), genetik olarak bağı olup olmadığına, başka bir ifadeyle, genetik anne olup olmadığına bakılmaksızın, onun hukuken annesidir. Mahkeme kararına konu olan olayda, ikizlerin genetik babası İngiliz erkek olmasına rağmen, Ukraynalı taşıyıcı anne evli olduğu için, İngiliz Hukukuna göre ikizlerin babası olarak Ukraynalı taşıyıcı annenin kocası kabul edilmiştir. Ukrayna ve İngiliz Hukuku arasındaki bu çatışma,

1) İki çiftin de ailevi durumunun (*parental status*) belirsizliğine,

2) Çocukların hukuki ebeveynlerinin belirsizliğine ve onlardan uzak olmalarına (İngiltere'de ikizlerin anne ve babası Ukraynalı çifttir; Ukrayna'da ikizlerin anne ve babası İngiliz çifttir),

3) İki ikizlerin vatandaşlığının belirsizliğine (Çocuklar, Ukrayna Hukukuna göre İngiliz vatandaşıdır, İngiliz Hukukuna göre ise Ukrayna vatandaşıdır) sebep olmuştur.

Davayı açan Mr. Justice Hedly şöyle demiştir: “Çocuklar vatanısız ve ailesiz kahramanlar olmuştur çünkü İngiliz çift ne Ukrayna’da çocuklarının yanında kalabiliyor ne de çocuklarını İngiltere’ye getirebiliyor”.

Çok uzun bir süreden sonra, DNA testini takiben çocukların İngiltere’ye girmesi takdiren garanti edildi. Bu karar, çocuğun yüksek yararı prensibine uygun bir karardır, ancak bu karar ikizlere otomatik olarak İngiliz vatandaşlığı hakkı vermemektedir. İngiliz çiftin, İngiliz mahkemelerinden, Human Fertilization and Embryology Act’a göre, ikizlerle aralarında soy bağı'nın kurulması için karar (*parental order*) verilmesini talep etmesi gerekmektedir. Ancak İngiliz hukukuna göre, eğer Ukraynalı taşıyıcı anne, taşıyıcı anneliği para karşılığı yapmış ise, taşıyıcı annelik sözleşmesi İngiltere dışında yapılmış olsa da geçersiz kabul edileceğinden, İngiliz Mahkemesi İngiliz çift ile ikizler arasında soy bağı'nın kurulmasına ilişkin bir mahkeme kararı vermeyecektir. İngiliz Hukukunda, taşıyıcı annelik sözleşmesi bir para karşılığı imzalandı ise geçersizdir. Bu sözleşmenin yurtdışında, para karşılığı ile taşıyıcı anneliğin kabul edildiği ülkelerde yapılması sonucu değiştirmez, yine de bu sözleşme geçersizdir. Bu kuralın temelinde de, kamu düzeni yatmaktadır. Bu durumda tek yol, çocukların evlat edinilmesi olacaktır ki, bunun için de taşıyıcı annenin rızasını almak çoğu zaman taşıyıcı anne ile yeni bir pazarlık yapılmasını gerektirecektir.

Taşıyıcı annelik yöntemine başvuran çiftin çocuk doğduktan sonra kendi vatandaşı olduğu ülkenin konsolosluğuna giderek çocuk için pasaport almak istediğinde ancak bu talep reddedildiğinde, diğer bir olasılık, çocuğun, doğum yeri esas gereği, doğduğu devletin vatandaşlığını alması ve o ülkenin pasaportu ile taşıyıcı annelik yöntemine başvuran çiftin yaşadığı ülkeye gitmesidir. Birçok dava sonucunun da böyle olduğu görülmektedir. Taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olan ebeveynler, yaşadıkları veya vatandaşı oldukları devlete geldiğinde, çocuğun doğduğu ülkedeki doğum sertifikasının veya o ülkede kendilerinin hukuki ebeveyn olduğunu gösteren mahkeme kararının yaşadıkları veya vatandaşı oldukları ülkede tanınmasını ve yaşadığı veya vatandaşı olduğu ülkede de çocukla arasında soy bağı'nın kurulmasını mahkemeden talep edeceklerdir. Ancak her iki durumda da, taşıyıcı annelik yöntemi yasaklanmış ülkelerde, kamu düzeni gerekçesiyle tanıma reddedilebilecektir. Bu durumda taşıyıcı annelik yöntemi ile çocuk sahibi olan çiftin, birlikte hukuki anne ve baba olarak kabul edilebilmesi için tek yol, yine çocuğun evlat edinilmesi olacaktır.

Taşıyıcı annelik bir türlü engellenemediğinden, yasaklanmış ülkelerde dahi, taşıyıcı annelik yolu ile çocuk sahibi olanların çocukla soy bağı'nı kurmak için, bu hukuki ilişki, doğum öncesi evlat edinme gibi kabul edilerek yasal zemine oturtulmaya çalışılmaktadır. Evlat edinme statüsü ile çocuk ile soy bağı kurulduğunda, biyolojik anne veya genetik anne ve genetik babayla evlenme yasağı, birbirlerine mirasçılık hakkı gibi konular da açıklık kazanmaktadır.

İnsan vücudu metalaşmamalı!

Kendi ülkelerinde taşıyıcı annelik yasak olduğundan, kadının taşıyıcı anne olarak hizmet edebileceği, taşıyıcı annelik dostu bir ülkeye götürülmesi, taşıyıcı annelik için kadın ticareti açık olarak “insan hakları ihlali”dir.

4 Temmuz 1995 tarihli UK Independent Gazetesinde, Hollanda polisinin, Hollanda, Almanya ve Belçika’da yaşayan ve üreme yeteneğinden yoksun çiftler için taşıyıcı annelik yapacak genç Polonyalı kadınları tuzağına düşüren ve pazarlayan bir çete yakaladığına, kadınların, Polonya gazetelerinde, kendi takdirlerine göre taşıyıcı annelik yapıp iyi para kazanmaları vaadi taşıyan reklamlar ile kandırıldığına, çetenin ticari amaçla taşıyıcı annelik organize etmek ve kadın ticareti yapmaktan hapis cezasına çarptırıldığına ilişkin bir haber yayımlanmıştır.

Taşıyıcı anneliğe etik olarak karşı çıkılrsa da, taşıyıcı annelik, üremeye yardımcı tedavi tekniklerinden en popüler haline gelmiştir. Aslında taşıyıcı annelik yöntemine başvuranlar ile evlat edinmeye başvuranlar aynı gruptaki kişilerdir. Evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olamayan eşler, onun yerine taşıyıcı annelik sözleşmesi yaparak, taşıyıcı annelik yoluyla çocuk sahibi olma yöntemine başvurumaktadırlar. Evlat edinme gittikçe sınırlı hale geldikçe, zorlaştıkça ve buna kendi çocuğuna sahip olmak, bebeği ilk kucağına alma fikri de eklenince, taşıyıcı annelik artmaya devam etmiş ve büyük bir taşıyıcı anne pazarı oluşmuştur (*international surrogacy market*).

Yeni kurallar getirilmeli!

Uluslararası taşıyıcı annelik, en popüler üremeye yardımcı tedavi tekniklerinden biri haline gelmesine karşın, uluslararası taşıyıcı annelik hakkında milli ve milletlerarası düzenlemelerde tam bir boşluk bulunmaktadır. Mevcut hiçbir uluslararası belge, uluslararası aile hukukunda gelişmekte olan bu alana ait düzenlemeler getiren özel hükümler içermemektedir. Hukuk, tıbbi gelişmelerin ve buna bağlı sosyal gelişmelerin gerisinde kalmış durumdadır.

Türk Hukuku da dahil tüm Kıta Avrupası Hukukunda, çocukla soy bağı açısından Roma Hukuku'ndan gelen “*Mater semper carta es*” (ana her zaman bellidir) prensibi kabul edilmekte ve bu prensibin kanunda ifadesi olarak da, çocuk ile ana arasındaki soy bağı'nın doğumla kurulacağını kabul edilmektedir. Söz konusu düzenlemeden çıkan sonuca göre, hukuki anne doğuran kadındır. Ancak Roma Hukukundaki temel kavram ve prensipler, bugün üremeye yardımcı tedavi yöntemlerindeki tıbbi ve buna bağlı sosyal değişiklikler karşısında yetersiz kalmaktadır. Üremeye yardımcı tedavi yöntemlerindeki tıbbi gelişmeler ve buna bağlı sosyal değişiklikler dikkate alınarak, çocukla soy bağı konusunda milli hukuklarda ve milletlerarası özel hukukta yeni kurallara ihtiyaç olduğu kuşkusuzdur.

Mevcut bu durum karşısında, taşıyıcı annelik hakkında birçok ülkede yapılan etik tartışmalara rağmen, La Haye Milletlerarası Hukuk Konferansları Daimi Bürosu, çocukların ve kadınların satışını önleyecek, uluslararası taşıyıcı annelik ilişkisine yüksek standartlar koyulabilecek, taşıyıcı annelik konusunda ülkelerarası işbirliğini sağlayan uluslararası bir sözleşme hazırlığındadır.

Kaynaklar

A Preliminary Report On The Issues Arising From International Surrogacy Arrangements, Hague Conference On Private International Law, Permanent Bureau, www.Hcch.Net (Erişim Tarihi: 11.8.2012).

Angie Godwin McEwen, So You're Having Another Women's Baby: Economics and Exploitation in Gestational Surrogacy, 32 Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1999. http://heinonline.org (Erişim Tarihi: 4.4.2012).

Ayfer Uyanık Çavuşoğlu, Devletler Özel Hukukunda Yapay Döllenme Sonucunda Dünya'ya Gelen Çocuk ile Ana ve Babası Arasındaki Nesep İlişkisine Uygulanacak Hukuk Sorunu, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S.17-18, İstanbul 2006.

Ismını Kriari-Catranis, Rights of Embryo and Foetus In Public and Private Law, International Academy of Comparative Law – XVIIth International Congress of Comparative Law-14-20 July 2002.

Katarina Trimmings/Paul Beaumont, International Surrogacy Agreements, Urgent Need For Legal Regulation at International Level, Journal of Private International Law, Vol. 7, No. 3, December 2011.

M. Vonk, Maternity For Another: A Double Dutch Approach, www.ejcl.org/143/art143-22.doc (Erişim tarihi: 07.11.2012).

Rabiye Babalioğlu, Tüp Bebek: Yardımla Üreme Teknikleri, SD Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, S.23, Haziran-Temmuz-Ağustos 2012. http://www.sdplatform.com/Dergi/622/Tup-bebek-Yardimla-ureme-teknikleri.aspx (Erişim tarihi: 14.11.2012)

Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Yönetmeliği (R.G.T. 06.03.2010-S.27513).

Yasemin Erol, Yapay Döllenme Yöntemleri ve Taşıyıcı Annelik, Ankara 2012.